

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 631.151.61

Мазур А. Г.
Гонтарук Я. В.

Вінницький національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено теоретичні основи розробки інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку переробних підприємств АПК Вінницької області. Досліджено сильні та слабкі сторони розвитку підприємств аграрного сектору. Розроблено напрями активізації діяльності підприємств харчової галузі.

Ключові слова: механізм, стратегія, реструктуризація, глобалізація, інновації.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств переробної галузі АПК неможливий без розробки чіткої стратегії, яка включатиме основні методи та способи інтеграції даної галузі економіки області в світовий економічний простір. Нині в області на стадії впровадження функціонує «Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року» [1]. Проте в ній не повною мірою передбачено розвиток інвестиційно-інноваційної складової розвитку підприємств які займаються переробкою агропродукції. Розвиток саме підприємств аграрної сфери може стати локомотивом зростання економіки області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою розробки стратегічних напрямків розвитку АПК займалися А.Г. Мазур, І.В. Мартусенко, О.М. Ціхановська, І.В. Кушнір, І.Г. Кадирус та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На даний час відсутні чіткі практичні рекомендації по залученню в переробну промисловість АПК області інвестицій та розробки напрямів їх використання. На даний час існують проблеми у забезпеченні даних підприємств високоякісною сільгосппродукцією, постачання якої можна розвинути за рахунок стимулювання кооперації на селі та впровадження інновацій на самих підприємствах.

Мета статті. Головною метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств переробної галузі АПК Вінницької області в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Функціонування АПК Вінницької області в сучасних умовах переорієнтації на нові ринку збуту потребує кроків щодо розробки стратегії, орієнтованої на випуск високоякісної продукції харчовою промисловістю. У той час коли виробники алкогольних напоїв досить активно освоїли зарубіжний ринок, інші підгалузі даної промисловості в більшості не можуть конкурувати на світових ринках.

Підприємства переробної промисловості АПК здебільшого використовують застарілі технології та позбавлені високоякісної сировини для виробництва продукції. Для інтеграції даних підприємств у світовий економічний простір потрібні насамперед інвестиції.

В області працюють 500 великих і середніх промислових підприємств, більша половина основного кола статистичної звітності, обсяги виробництва продукції яких здебільшого розподілені по таких галузях: харчова (57,4%), електроенергетика (22,5%), машинобудування та металообробка (2,9%), хімічна промисловість (4,9%) та інші [1, с. 7].

Питома вага області у загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції є провідною (табл. 1). У загальному обсязі виробництва ВВП частка області коливається у межах 2,2-2,4%. Насамперед це спричинено аграрною орієнтацією регіону, більшість продукції що реалізується має сировинне спрямування.

Зростання обсягів валового регіонального продукту можна досягти за рахунок переорієнтації аграрного виробництва шляхом поглиблення

Таблиця 1

Питома вага Вінницької області в економіці України

Показники	Частка області, %					
	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах)	2,2	2,2	2,2	2,3	2,4	-1
Обсяг реалізованої промислової продукції	1,8	1,7	1,6	1,6	1,9	-2
Виробництво продукції сільського господарства	6,4	6,5	6,4	6,5	7,1	7,9
Обсяг виконаних будівельних робіт	2,0	2,2	2,3	2,4	2,3	2,3
Обсяг інвестицій в основний капітал ³	1,8	2,5	2,7			
Обсяг експорту товарів і послуг	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	1,2
Обсяг імпорту товарів і послуг	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
Обсяг роздрібного товарообігу	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0	2,3

¹ Дані за 2014 рік у 2016 році² Дані за 2014 рік будуть оприлюднені після надходження з ДССУ³ Показник відсутній в державній статистичній звітності з 2012 року

співпраці сільськогосподарських виробників з переробними підприємствами АПК області, а також збільшення їх інвестування.

Відповідно до «Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року» потреба в інвестиціях у харчову промисловість становить близько 1 млрд грн (табл. 2) [1, с. 93].

Таблиця 2
Потреба в інвестиціях по Вінницькій області

Назва галузі	Потреба в інвестиціях, тис. грн
Машинобудування	47 450,0
Транспорт	14 500,0
Харчова промисловість	1 009 101,1
Добувна промисловість	1 433 770,0
Виробництво та постачання електроенергії	2 167 000,0
Легка промисловість	2 320,0
Фармацевтична промисловість	40 700,0
Виробництво будматеріалів, гумових та пластмасових виробів	1 639 250,0
Металообробка	500,0

Проте, незважаючи на запланований обсяг інвестицій, у даній стратегії практично відсутні заплановані проекти в переробній промисловості АПК [табл. 3].

Незважаючи на значні обсяги інвестицій в Тростянецькому районі на будівництво птахофабрики, доцільно розширити сфери інвестування. Для визначення перспективних напрямів інвестування у переробній промисловості АПК області варто визначити найбільш перспективні виробництва. Область займає провідні позиції в державі з виробництва соняшникової олії, молока та цукру (табл. 4).

Обсяги виробництва даних видів продукції в динамічному періоді мають чітку тенденцію до зростання, більше 7% загальнодержавного виробництва олії, близько третини виробництва молока та понад 1/5 виробництва цукру.

Проте окрім вищезазначених переробних галузей варто зауважити, що в умовах глобальних економічних змін доцільно проводити всебічний розвиток як окремих секторів економіки, так і їх підгалузей.

Так, підприємствами м'ясопереробної галузі області упродовж 2011–2013 років збільшено

Таблиця 3

Реалізація інвестиційних проектів до 2020 року, спрямованих на розв'язання проблем в агропромисловому комплексі Вінницької області

№ п/п	Найменування та місцезнаходження об'єкта	Проектна потужність
<i>Барський район</i>		
1	ТОВ «Агрокомплекс Барський» с. Терешки будівництво фруктосховища	5000 тонн
<i>Жмеринський район</i>		
2	ФГ «Адоніс» с. Демидівка будівництво фруктосховища	300 тонн
<i>Крижопільський район</i>		
3	ПрАТ ПК «Поділля» смт Крижопіль ПАТ «Крижопільський цукровий завод» модернізація виробництва	-
<i>Липовецький район</i>		
4	ТОВ «Рапсодія» с. Струтинка реконструкція овочесховища	3 000 тонн
<i>Літинський район</i>		
5	ФГ «Згар ГД» с. Білозірка будівництво овочесховища	1500 тонн
<i>Могилів-Подільський район</i>		
6	ТОВ «Укр-Ескар» смт Вендичани будівництво приміщення для вирощування індичатини	13 200 тонн в рік
<i>Тростянецький район</i>		
7	Птахофабрика «Вінницький бройлер» ПрАТ «Миронівський хлібородукт» м. Ладижин	400 000 тонн м'яса

виробництво м'яса свійської птиці (свіжого та охолодженого) у 2,3 рази, ковбасних виробів – на 11,6%. Ефективно і прибутково працювали такі виробники, як ПАТ «Барський птахокомбінат», ПП «Гайсинм'ясокомбінат», ТОВ «Літинський м'ясокомбінат», ПАТ «Птахокомбінат «Бершадський», ТОВ «Тулчинм'ясо», ТОВ «Вінницька птахофабрика» м. Ладижин [2, с. 130].

Проте відповідно до аналізу, представленого у «Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року» існує низка як сильних сторін, так слабких сторін у розвитку області (табл. 5).

На думку І.В. Кушнір, нині для розвитку АПК першочерговими завданнями мають стати три взаємопов'язані проблеми: енергетична незалежність галузі, збільшення обсягів виробництва та його інтенсифікація [3, с. 135].

Таблиця 4
Частка Вінницької області у загальнодержавному виробництві окремих видів продукції

Виробництво олії соняшникової нерафінованої та її фракцій, крім фракцій, зі змінним хімічним складом за регіонами, (тис. т)							
	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Україна	1381,0	1863,0	2771,8	2990,4	3177,2	3803,6	3402,8
Вінницька	37,7	65,4	106,8	108,8	139,4	168,3	244,0
Частка області, %	2,7	3,5	3,9	3,6	4,4	4,4	7,2
Виробництво молока рідкого обробленого (пастеризованого, стерилізованого, гомогенізованого, топленого, пептизованого) за регіонами							
Україна	863,6	808,1	769,6	801,4	890,1	909,7	961,3
Вінницька	291,2	265,9	235,3	259,9	291,1	319,2	304,3
Частка області, %	33,7	32,9	30,6	32,4	32,7	35,1	31,7
Виробництво цукру білого кристалічного, (тис. т)							
Україна, у тому числі області	2139,1	1571,2	1274,8	1804,7	2586,4	2143,4	1263,4
Вінницька	277,8	283,3	204,8	296,0	439,2	338,3	299,1
Частка області, %	13,0	18,0	16,1	16,4	17,0	15,8	23,7
Загальна частка області, %	16,5	18,1	16,8	17,5	18,0	18,4	20,8

Сильні та слабкі сторони Вінницької області

Внутрішні фактори	
Сильні сторони (S):	Слабкі сторони (W):
<ol style="list-style-type: none"> 1. Географічне розташування, транзитний потенціал 2. Розвинуте транспортне сполучення та інфраструктура залізничного, автомобільного, авіаційного та трубопровідного транспорту 3. Наявність значних розвіданих запасів мінерально-сировинних ресурсів 4. Потужний сільськогосподарський комплекс та експортний потенціал аграрної продукції 5. Наявність конкурентоспроможних підприємств машинобудування, переробної, харчової, енергогенеруючої, будівельної, хімічної промисловості та військово-промислового комплексу 6. Наявність родючих сільськогосподарських угідь, відсутність потужних об'єктів-забруднювачів довкілля та зон екологічного лиха 7. Швидкі темпи переорієнтації зовнішніх інтеграційних зв'язків економіки області з Росії та СНД на країни ЄС та на інші нові ринки 8. Наявність диверсифікованої ресурсної бази для розвитку енергетики 9. Позитивний досвід залучення міжнародної технічної допомоги у регіон 10. Значний потенціал для розвитку туристично-рекреаційної сфери 11. Створені Центри надання адміністративних послуг в кожному місті обласного значення та районному центрі 12. Наявність висококваліфікованих кадрів 13. Наявність розвинутої освітньої мережі ВНЗ та науково-технічної бази для перепідготовки робочої сили відповідно до потреб економіки регіону 14. Активність регіональної влади в поєднанні із взаємодією між владою та представниками інших суб'єктів регіонального розвитку (бізнес, наукова еліта, інститути громадянського суспільства) у формуванні стратегічних планів, програм розвитку регіону та у сфері законотворення 15. Достатність інформаційних ресурсів щодо діяльності органів місцевої влади 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Небезпека загострення ситуації на території Придністровсько-Молдовської ділянки державного кордону 2. Корупція, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів 3. Недостатній рівень прямих іноземних інвестицій 4. Значний ступінь фізичного та морального зносу основних фондів підприємств при недостатніх об'ємах інвестицій у їх оновлення та модернізацію 5. Низька енергоефективність економіки 6. Недостатній рівень поглибленої переробки сільськогосподарської продукції, домінування сировинної складової у структурі експорту продукції підприємств області 7. Значне орієнтування експорту на Російську Федерацію 8. Низький рівень привабливості проживання у сільській місцевості для молоді через недостатній розвиток, а подекуди депресивний стан сільської місцевості 9. Найбільша в Україні кількість територіальних громад, частина яких є дотаційними 10. Недостатня динаміка зростання малого та середнього бізнесу 11. Реєстрація і сплата податків потужними підприємствами-експортерами за межами області 12. Несформована регіональна інноваційна політика, відсутність інфраструктури підтримки інноваційного бізнесу 13. Низький рівень заробітної плати порівняно із середньоукраїнським 14. Невідповідність професійно-освітнього рівня робочої сили потребам регіонального ринку, відсутність якісного розвитку профтехосвіти 15. Відсутність стратегії поведінки з твердими побутовими та промисловими відходами 16. Низький відсоток територій та об'єктів природно-заповідного фонду, загроза втрати ландшафтного та біологічного різноманіття

Також при виборі конкурентних стратегій розвитку підприємств переробної промисловості АПК, на думку І.Г. Кадирус та Л.М. Курбацької, доцільно досліджувати конкурентні переваги підприємства, використовуючи декілька методів, які дозволяють визначити конкурентоспроможність підприємства та його продукції на ринку. До таких методів можна віднести: SWOT-аналіз, SPASE-аналіз, теорію конкурентних переваг М. Портера, метод рангів та інші методи, що дозволяють проаналізувати зовнішнє і внутрішнє середовище та сформувані систему стратегічних рішень [4, с. 5].

Реалізація інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств переробної промисловості АПК Вінницької області вимагає детального опису переходу від нинішнього до майбутнього стану. Базовим індикатором темпів економічного відтворення в АПК області є його частка, яка складає більше 60% у загальному внутрішньому прибутку області. Зважаючи, що переробна галузь є пріоритетною, річні темпи зростання в ній повинні сягати 8-10%. Це дозволить щорічно зменшувати технологічний розрив харчової промисловості регіону від країн Європейського Союзу. Логіка досягнення запропонованих темпів розвитку розроблена за допомогою методу Дельфі і представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Зміст Стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств переробної промисловості АПК Вінницької області

Окремими інструментами механізму реалізації Стратегії мають бути:

1. Розробка та затвердження програм пріоритетного розвитку окремих виробництв, які спроможні випускати конкурентоспроможну на світових ринках продукцію (горілчана, олійножирова молочна).

2. Співробітництво у фінансуванні стратегічно важливих проектів з боку держави, підприємств та інвесторів.

3. Нормативно-правове, організаційне, фінансово-економічне, інформаційне, кадрове на науково-проектне забезпечення Стратегії.

4. Визначення критеріїв та запровадження моніторингу реалізації заходів Стратегії, програм і угод стосовно інноваційного аграрного розвитку підприємств даної галузі.

Наявність конкурентоспроможних підприємств харчової промисловості дають сприятливі можливості для дій автономних торговельних преференцій при поставках продукції до країн – членів ЄС, створення інфраструктури розвитку підприємства (технопарки, бізнес-центри, інкубатори тощо), розвитку наукомістких галузей, у тому числі IT-технологій та наближення рівнів стандартів України до стандартів ЄС [1, с. 44].

Отже, для втілення у життя стратегії розвитку підприємств переробної галузі АПК області доцільно:

– проведення широкого комплексу заходів по організаційній реструктуризації підприємств (починаючи від освоєння інноваційних технологій);

– проведення комплексу санаційних заходів на підприємствах переробних галузей АПК, які є збитковими;

– застосування державними органами заходів по стимулюванню залучення іноземних інвестицій на підприємства галузі;

– практикувати застосування у діяльності підприємств широкий спектр методів стратегічного планування розвитку.

Висновки і пропозиції. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

– переробна промисловість є формуючою галуззю економіки Вінницької області;

– структуроутворюючими підприємствами промисловості є олійножирова, молочна та цукрова;

– подальший розвиток досліджуваної промисловості області не можливий без розробки стратегії розвитку галузі;

– стратегічними напрямками розвитку мають стати стимулювання залучення інвестицій в інноваційно-інвестиційні проекти, інтеграції підприємств на глобалізовані ринки продовольства, збільшення обсягів випуску інноваційної продукції, розвиток інноваційної інфраструктури та поглиблення співпраці з міжнародними інвестиційними фондами.

Комплекс даних заходів з реалізації стратегії дасть можливість покращити фінансові показники підприємств переробної промисловості АПК, знизити частку збиткових підприємств, залучити валютні надходження в область, збільшити обсяги виробництва продукції та підвищити показник валового регіонального продукту.

Список літератури:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc%D0%9B%D0%9C%D0%9B%D0%A79ТЕНЕ2.
2. Особливості сучасного розвитку агропромислового комплексу Вінницької області / І.В. Мартусенко, О.М. Ціхановська // Сталый розвиток економіки. – 2014. – № 3. – С. 126-133 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sre_2014_3_22.pdf.
3. Кушнір І.В. Стратегічне планування розвитку АПК / І.В. Кушнір // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – № 3. – С. 135-140.
4. Кадирус І.Г. Теоретичні аспекти формування конкурентної стратегії аграрних підприємств / І.Г. Кадирус, Л.М. Курбацька // Агро Світ. – 2014. – № 1. – С. 3-5.

Мазур А. Г.

Гонтарук Я. В.

Вінницький національний аграрний університет

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Резюме

Исследованы теоретические основы разработки инновационно-инвестиционной стратегии развития перерабатывающих предприятий АПК Винницкой области. Исследованы сильные и слабые стороны развития предприятий аграрного сектора. Разработаны направления активизации деятельности предприятий пищевой отрасли.

Ключевые слова: механизм, стратегия, реструктуризация, глобализация, инновации.

Mazur A. H.

Hontaruk Ya. V.

Vinnitsia National Agrarian University

STRATEGIC DIRECTIONS OF AGRIBUSINESS PROCESSING ENTERPRISES OF VINNYTSIA REGION UNDER GLOBALIZATION

Summary

The theoretical basis for development of innovative investment strategies of AIC processing enterprises of Vinnytsia region was considered. The strengths and weaknesses of the enterprises of the agricultural sector were studied. The areas of revitalization of the food industry enterprises were developed.

Keywords: mechanism, strategy, restructuring, globalization, innovation.